

*І. Д. Падерін,
д. е. н., професор, Дніпропетровська державна фінансова академія
А. О. Корнецький,
аспірант, Дніпропетровська державна фінансова академія*

КОНЦЕПЦІЯ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА РЕГІОНУ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті проведено аналіз теоретичних аспектів прибутковості малих підприємств, розглянуті фактори впливу на прибуток, запропонована цілісна концепція підвищення прибутковості малих підприємств.

The article analyzes theoretical aspects of profitability of small businesses and impacts of income, proposes conception to improve the profitability of small businesses.

Ключові слова: мале підприємництво, малий бізнес, малі підприємства, прибуток малих підприємств, прибутковість малих підприємств.

Keywords: small business, small entrepreneurship, small businesses, small business income, small business profit.

ВСТУП

Джерелом розвитку малого підприємництва є прибуток, результат його діяльності. Оцінювання результатів діяльності на підприємствах регіону дозволяє вчасно уникати фінансових проблем, адаптуватися до економічних змін та ефективно розподіляти прибуток або попереджувати збиток. Головним показником економічної ефективності підприємства є рентабельність, яку формує прибуток.

Прибуток має особливе значення в умовах ринкової економіки, характеризує результати діяльності малого бізнесу та слугує інтенсифікатором діяльності підприємства.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Існує значна кількість факторів, які впливають на величину прибутку: обсяг реалізації продукції, витрати на виробництво, ціна продукції, попит та інше. Маються різні підходи до визначення прибутку як економічної ка-

тегорії вітчизняними фахівцями у сфері економіки та фінансів.

Професор А. Поддєрьогін визначає прибуток як "частину додаткової вартості, виробленої і реалізованої, готової до розподілу. Підприємство одержує прибуток після того, як втілена у створеному продукті вартість буде реалізована і набере грошової форми" [1, с. 62].

Науковці в сфері фінансів С. Мочерний та Я. Мочерна, дають таке визначення сутності прибутку: "це головна мета діяльності капіталістичного підприємства, що реалізується в процесі виробництва та реалізації товарів з використанням найманої праці, діяльності самих підприємців, отримуюваного синергічного ефекту від взаємодії найманих працівників із засобами виробництва, а також виражає певну сукупність відносин економічної власності при здійсненні названих видів діяльності та праці" [2, с. 331].

Український дослідник-економіст В. Андрійчук у своїх працях говорить, що "прибуток в загальному економічному розумінні — це додаткова вартість, що створюється в процесі виробництва, або, іншими словами, це вартість, створена в процесі підприємницької діяльності понад вартість виробничо спожитих ресурсів і робочої сили" [3, с. 171].

Вітчизняний вчений-економіст І. Бланк стверджує, що "прибуток являє собою виражений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності, і являє собою різницю між сукупним доходом і сукупними витратами в процесі здійснення цієї діяльності" [4, с. 8].

Відомий фахівець у сфері фінансів Ю. Греченко вважає, що "прибуток — це економічні відносини, які відображають особливий вид доходу, одержуваного в результаті ефективної інноваційної діяльності, проведення ризикових проєктів, використання підприємницьких талантів і навичок у процесі здійснення господарської діяльності, який існує в грошовій формі і повністю готовий до розподілу" [5, с. 220].

Таким чином, науковці-економісти досить часто не погожуються один з

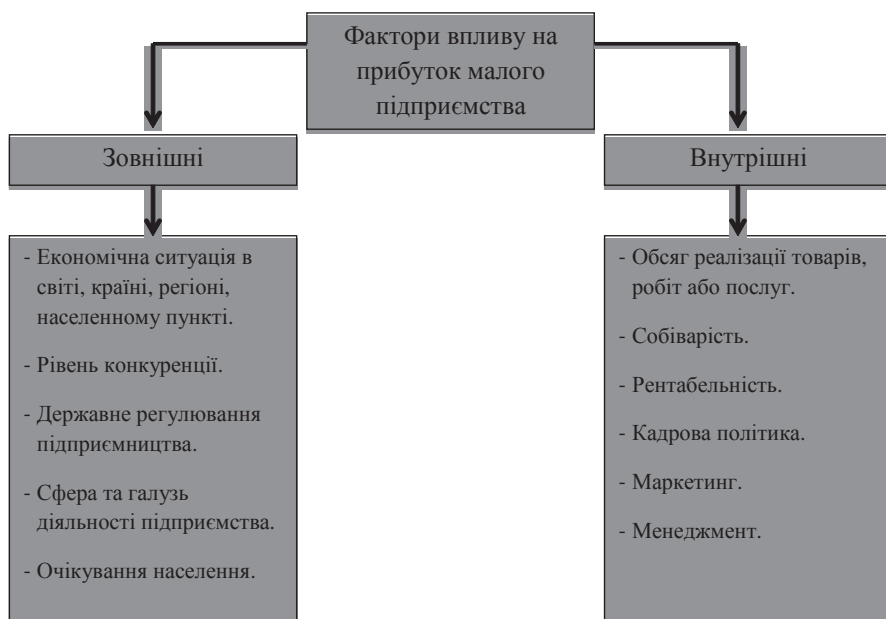

Рис. 1. Фактори впливу на прибуток малих підприємств

Таблиця 1. Зовнішні фактори, які впливають на прибутковість малих підприємств

Фактор	Стан в Україні	Пропозиції
<p>1. Ключова роль малого бізнесу в економіці. У США на малі підприємства припадає майже 35% чистого доходу, 30% всього експорту. Іспанія: частка малого бізнесу в її будівельній індустрії становить 30%, в промисловості — 31%, в суднобудуванні — трохи менше 30%, в сільському господарстві — 80%; Німеччина: малі та середні підприємства складають 99,7% всіх комерційних підприємств.</p>	<p>Ключова роль відводиться великому бізнесу та олігархічним структурам. Державна політика не направлена на створення малого бізнесу та “середнього класу”.</p>	<p>Переглянути ставлення уряду в малого бізнесу. В рамках розвитку економічних процесів, ключова роль повинна належати малому бізнесу. Без розвитку малого підприємництва держава не буде мати змогу перейти до, дійсно, ринкової економіки.</p>
<p>2. Частка в ВВП. Німеччина: сфера малого бізнесу виробляє 46% ВВП; Франція: частка малих і середніх підприємств у ВВП становить близько 50%; Фінляндія — 65%; Чехія — 53%; Туреччина — 40%; Італія — 55%; Канада — 43%; Великобританія — 52%. Ця цифра для Китаю сьогодні становить 60%</p>	<p>За різними даними, частка малого бізнесу у ВВП України — 10%.</p>	<p>Частка в ВВП є наслідком ефективності державної політики та здатності населення створювати та вести бізнес.</p>
<p>3. Підтримка державою малого бізнесу. У більшості розвинених країн існують спеціальні урядові органи з широкими повноваженнями і меншими ресурсними можливостями, які відповідають за його підтримку: у Великобританії — Національне Агентство з обслуговування малого бізнесу; у США — Адміністрація малого бізнесу (14 000 відділень по всій країні); у Німеччині — Генеральний Директорат малого та середнього бізнесу, ремісництва, послуг і вільних професій.</p>	<p>Державний комітет України з питань регіональної політики та підприємництва; Управління споживчого ринку та підприємництва Дніпропетровської області.</p>	<p>Посилити структуру та повноваження відповідних органів, збільшити фінансування.</p>
<p>4. Опієнка малих підприємств у різних країнах США: до 500 осіб до 5 млн доларів; Японія: до 100 осіб до 30 млн ієн; Росія: до 100 осіб до 400 млн рублів; Великобританія: до 100 осіб до 400 тис. Фунтів; Країни Єврозоону: до 50 осіб до 10 млн. євро;</p>	<p>Згідно з Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності» № 523-17 від 18.09.2008 р. малим підприємством є таке, яке характеризується чисельністю працюючих за звітний рік, що не перевищує п'ятдесяти осіб, та обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) не перевищує сімдесяти мільйонів гривень</p>	<p>Підвищити обсяг обороту для малих підприємств до 100 млн грн., тим самим збільшиться кількість малих підприємств та їх економічний ефект.</p>
<p>5. Гарантована допомога малому бізнесу в отриманні державних замовлень. В США 23% замовлень держбюджету дістається малому бізнесу. Великі підприємства оборонної промисловості зобов'язані розміщувати в малому бізнесі до 20% оборонних замовлень.</p>	<p>Практично відсутня.</p>	<p>Забезпечувати державні закупівлі за рахунок малого бізнесу.</p>
<p>6. Дешеві кредити малому бізнесу. У США пільговий кредит для малого бізнесу становить 9% річних. У Франції для кредитування малих підприємств існує спеціальний фонд обсягом € 2 млрд. У Німеччині в кризу зростає кількість мікрокредитів (до € 25 тис.). В Південній Кореї було прийнято рішення для банків про те, що не менше 35% кредитів отримують саме малі підприємства.</p>	<p>Кредитування малого бізнесу практично не функціонує. Знижених процентних ставок для МБ не існує.</p>	<p>Удосконалити існуючі та впровадити спеціальні банківські програми підтримки малого бізнесу. Впровадити державні пільги при кредитуванні малого бізнесу.</p>
<p>7. Податкові пільги малому бізнесу. У Німеччині перші два роки існування мале підприємство звільняється від усіх зплігів (в Іспанії — на 5 років), у кризу податок на прибуток знизили з 39% до менш ніж 30%, зменшили відрахування до фондів соціального страхування (внесок з безробіття — з 6,5% до 3,3%). У Франції створені малі підприємства на 2 роки звільнюються від податку на акціонерні товариства і від місцевих податків.</p>	<p>Єдиний податок частково зменшує обсяг податків та зборів, проте не є фактором розвитку малого бізнесу. Спрощена система оподаткування в Україні не компенсує ускладнений характер оподаткування бізнесу.</p>	<p>Необхідно зменшити податкове навантаження на малий бізнес шляхом спрощення механізмів оподаткування та зменшення їх кількості.</p>
<p>8. Підвищення рівня знань серед підприємців. У розвинених країнах велика увага приділяється пропаганді бізнесу, його ролі у формуванні економіки і достатку кожної людини.</p>	<p>Одніничні семінари по роз'ясненню нових законодавчих норм.</p>	<p>Створення консультативних центрів, здорова пропаганда бізнесу, впровадження підприємницьких засад в навчальні заклади.</p>

Таблиця 2. Внутрішні фактори, які впливають на прибутковість малих підприємств

Фактор	Стан в Україні	Пропозиції
1. Обсяг реалізації продукції (робіт, послуг).	Малі підприємства практично не взаємодіють з великим бізнесом, не виконують державні замовлення, мало уваги приділяється активним продажам.	Пошук нових ринків збуту, збільшення чисельності персоналу, який займається збутом, орієнтування на продаж продукції великому бізнесу і державі.
2. Власний капітал.	Капітал формується тільки в момент створення підприємства, зароблені гроші не збільшують власний капітал, а виводяться.	Пошук методів збільшення власного капіталу: фінансування, кредитування, інвестиції.
3. Кредиторська заборгованість.	Кредитування малого бізнесу практично відсутнє, але підприємці не шукають можливостей для кредитування.	Використовувати позикові кошти, які виділяє уряд і зарубіжні фонди підтримки малого бізнесу. Активно займатися залученням капіталу від приватних інвесторів.
4. Оборотні активи.	Велика частина малих підприємств займається перепродажем товарів і послуг від великих підприємств, що не дає їм конкурентної переваги. Більшу частину капіталу займають оборотні активи.	Орієнтування малого бізнесу на виробництво і продаж високомаржинальних товарів і послуг.
5. Мотивація персоналу.	Низька мотивація персоналу, брак грошових коштів для забезпечення конкурентної оплати праці.	Введення відрядної оплати праці, включення потрібного персоналу в розподіл прибутку.

одним щодо чіткого визначення терміна "прибуток", проте спільним в їх визначеннях та визначеннях інших науковців є те, що дана економічна категорія — це підсумковий системний показник результативності підприємства. Аналізуючи думки вчених-економістів та фінансистів, можна зробити узагальнююче визначення категорії "прибуток" як різницю між сукупними доходами підприємства та його витратами. В контексті аналізу даної категорії важливо розглядати працю, землю, капітал, підприємницькі здібності та інформацію як чинники, які беруть участь в діяльності підприємства. Важливість досліджень щодо прибутку малих підприємств підтверджується необхідністю оцінки діяльності кожного підприємства. Ефективність бізнесу визначається саме його прибутком та має однозначний характер, а деякі розбіжності в його визначеннях не є критичними та не змінюють сутності даної категорії.

Метою роботи є визначення основних напрямів формування прибутку на малих підприємствах, зовнішніх та внутрішніх чинників впливу на прибуток, створення єдиної теоретичної концепції підвищення прибутковості малих підприємств.

РЕЗУЛЬТАТИ

Визначення прибутку малого підприємства як підсумкового показника діяльності потребує детального його аналізу. На формування прибутку впливає значна кількість факторів, таких як: сфера та галузь діяльності підприємства, законодавчі норми щодо оподаткування, загальне економічне середовище, географічне розташування підприємства та ринку збуту, всі види операційних витрат, собівартість продукції та рентабельність. Слід зауважити, що прибуток є системною категорією, його визначають на макро- і мікрорівнях діяльності суб'єктів господарювання. З одного боку, прибуток підприємств та організацій є загальним показником стану економіки країни, з іншого — прибуток слугує основним показником результативності діяльності кожного малого підприємства. В узагальненому вигляді, фактори, які впливають на прибуток, представлені на рис. 1.

Таким чином, загальне економічне визначення категорії "прибуток" формується багатьма факторами зовнішнього середовища та факторами діяльності підприємства. Проте, крім загальнооб'єктивного визначення даної категорії, існують певні законодавчі норми, які її регулюють. Прибуток є бухгалтерською категорією з певною методикою обчислення та принципами оподаткування, які закріплені діючим законодавством. Згідно ст. 134.1.1 Податкового кодексу України, "прибуток визначається шляхом зменшення суми доходів звітного періоду на собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг" [6].

Фактори впливу на прибуток малих підприємств утворюють ключові важелі для вдосконалення системи ведення підприємництва як з боку держави, так і з боку самих підприємств. Зовнішні фактори впливу на прибуток малих підприємств, їх стан та пропозиції розвитку представлені в табл. 1.

Не дивлячись на важливість загального економічного становища держави, важелів державного впливу на малий бізнес, існує пряма залежність між внутрішніми факторами впливу на прибутковість та ефективністю малого бізнесу. Сукупність внутрішніх факторів, їх стан та пропозиції розглянуті в табл. 2.

Таким чином, підвищення прибутковості малого підприємництва потребує вдосконалення системи державного регулювання, податкової системи та принципів побудови бізнесу. Першочерговим завданням для розвитку малого бізнесу є покращення умов його діяльності, які були зазначені в дослідженні.

ВИСНОВКИ

1. Основним показником ефективності функціонування малого підприємництва виступає прибуток з урахуванням рентабельності продукції. Прибуток є важливою бухгал-

терською категорією, яка закріплена законодавством України, в тому числі і Податковим кодексом України.

2. До зовнішніх факторів впливу на прибуток малого підприємства відносяться: економічна ситуація в світі, країні, регіоні, населенню пункті; рівень конкуренції; державне регулювання підприємництва; сфера та галузь діяльності підприємства; очікування населення.

3. Серед внутрішніх факторів впливу на прибуток малого підприємства виділяються: обсяг реалізації товарів, робіт або послуг; собівартість; рентабельність; всі види витрат; кадрова політика; маркетинг; менеджмент.

4. Узагальнення зовнішніх факторів впливу на мале підприємництво дало змогу розробити наступні рекомендації: державі необхідно відводити ключову роль розвитку малого бізнесу у всіх аспектах; забезпечувати державні замовлення малому бізнесу; впровадити державні пільги при кредитуванні малого бізнесу; зменшити податкове навантаження на малий бізнес шляхом спрощення тиску оподаткування та зменшення їх кількості; організувати консультаційні центри, впровадити основи підприємництва в навчальні заклади.

5. Узагальнення внутрішніх факторів впливу на прибуток малих підприємств дає змогу зробити наступні пропозиції: більше уваги приділяти поширенню видів збуту продукції, в тому числі електронній комерції; пошук методів збільшення власного капіталу (фінансування, кредитування, інвестування); орієнтуватися на виробництво і продаж високоякісних товарів і послуг; вводити відрядну оплату праці; включати ключовий персонал в розподіл прибутку.

6. Даний комплекс запропонованих заходів складає основну цілісну концепцію підвищення прибутковості малого підприємництва промислового регіону.

Література:

1. Фінанси підприємств: підручник / Кер. авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. — 4-те вид., перероб. та доп. — К.: КНЕУ, 2002. — 458 с.
2. Мочерний С.В. Політична економія: навч. посіб. / С.В. Мочерний, Я.С. Мочерна. — 2-ге вид.; випр. і доп. — К.: Знання, 2007. — 684 с.
3. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підручник / В.Г. Андрійчук. — К.: КНЕУ, 2002. — 624 с.
4. Бланк И.А. Управление прибылью / И.А. Бланк. — 2-е изд., расш. и доп. — К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. — 752 с.
5. Греченко Ю.А. До питання про визначення показників прибутку (на прикладі сільськогосподарських підприємств) / Ю.А. Греченко // Вісник ХНАУ. Серія "Економіка АПК і природокористування". — 2009. — № 10. — С. 212—220.
6. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2012 р.